

KISGRAFIKA

41. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a "Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület".

Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519.

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán (főszerkesztő), dr. Soós Imre.

Grafikai szerkesztő: Vincze László

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár

Tavaszi Noémi linómetszete X3

T A R T A L O M

Kossuth Lajos születésének kétszázadik évfordulójára:

Kossuth portrék a kisgrafikákon (Ürmös Péter)

Kossuth és kortársai magyar ex librisek tükrében (Király Zoltán)

Kiállítási körkép: Fery Antal ex librisei Zebegényben (Köpöczi Rózsa),

Pap Piroska csongrádi kiállítása (Apró Ferenc),

Réti András tatai tárlata (Király Zoltán)

Könyvespolc: Lenkey István: Dr. Tardos Mária és Kovács József emlékezete;

Tellinger István 2001. (Dobrik István)

SZEMLE - HÍREK - KÖNYVESPOLC

2002/3

KOSSUTH PORTRÉK A KISGRAFIKÁKON

1998-ban, az 1848-as szabadságharc 150. évfordulóján a KBK Egyesület nagyszabású kiállítást rendezett történelmi témájú ex librisekből és kisgrafikákból.

Erre az alkalomra 32 oldalas kétnyelvű katalógus készült "Magyar történet múzsája" címmel. Az első kiállításra a Budatétényi Galériában került sor, majd ezt követően a válogatás még több helyen szerepelt. Az anyagot tizennégy gyűjtő és grafikus, valamint a KBK archívumából állítottuk össze, így valóban széleskörű válogatásról beszélhetünk. A kiállítási tablókát illetve a katalógust böngészve néhány kérdés fogalmazódik meg bennünk.

Hogyan alakulhatott ki a tipikus Kossuth portré? Kortársaival összevetve miért találkozunk ritkábban az őt ábrázoló alkotásokkal? Milyen kompozíciós elveket fedezhetünk fel ezeken a képeken?

Ha átnézzük az alkotásokat, amelyeken Kossuth Lajos szerepel, legtöbbször egyazon arcforma jelenik meg. Az arcot körszakáll keretezi, amit az állon kiborotvtáltak. A felsőajakig vágott, kicsit pödrött bajusz nem ér a szakállig. Az enyhén hullámos haj jobbról balra fésült; ezek mind állandó, azonos motívumok. A tekintet már változó: néhol nyílt és ábrándozó, jövőbe tekintő, más-
hol kemény és határozott. Mindez merőben eltér a róla készült 1877-es torinói fényképtől. Itt a megöszült, dús szakáll összenőtt a bajusszal, ami az alsó ajakig ér. A hajdani sötét haj is már a múlté, de a fésülés módja nem változott. A szűkre nyitott szemhéjak alól határozott tekintettel néz ránk, a fénykép hetvenöt éves korában is kemény férfiemberként ábrázolja. Torinói tartózkodása alatt s ezt megelőzően amerikai útja alatt is többször megörökítették. Még a ravataláról is készített rajzot *Réti István*, később aztán nagyobb méretben meg is festette. A korabeli újságok szerkesztőségei akkoriban nem fotográfusokat, hanem rajzolókat küldtek a különböző helyszínekre. Így a Vasárnapi Újság olvasóit *Kimnach László* tudósította rajzaival Kossuth torinói életéről, majd később az ottani gyászünnepekről. Mindezekből kiderül, hogy számos ábrázolás közül lehetett volna választani, mégis ugyanazon mintához tértek vissza a későbbi korok alkotói. Ennek okai között mindenekelőtt az a magyarázat adódik, hogy a szabadságharcot megelőzően már létezett olyan Kossuth portré, amelyet nagyon nagy példányszámban terjesztettek. Az akkor divatos könyvművészeti technikával ezt a litográfiát *August Prinzhofer* bécsi művész készítette az 1848-as pozsonyi országgyűlés alkalmával. Az akkori híresztelések szerint mintegy ötvenezer példányt nyomtattak belőle, amely szám bizonyára túlzott, de mutatja az ábrázolás népszerűségét. Ugyanúgy ábrázolja *Barabás Miklós* Kossuthot annak az évnek a tavaszán Pestre érkezésekor, bár itt a háttér és a ruházat nyilvánvalóan megváltozott. Ha meg-
nézzük az első magyar felelős minisztérium arcképtablóját, ott is hasonlóan karakteres félprofilal jelenik meg. Ezeket a képeket azután számos másolatban terjesztették. Midőn Kossuth Lajos a szabadság és a nemzeti függetlenség szimbólumává vált, óhatatlanul a róla elterjedt addigi ábrázolásokkal forrt egybe alakja a nép képzeletében. Ehhez a tipikus Kossuth ábrázoláshoz fordultak később is a következő korok művészei.

A bevezetőben említett kiállításon szereplő *Fery Antal* ex librisén az ismert arckép mellett a monoki szülőházat is láthatjuk. Fery mester kiváló jellemábrázoló

készséggel rendelkezett, a magyar kultúrtörténet számos kiválóságát örökölte meg. Kossuth kortársai közül ebben a válogatásban Petőfi, Széchenyi és Görgey, valamint Bem apó arcképei szerepeltek. Ez utóbbi lengyel származású szabadsághősről *Perei Zoltán* is megemlékezett lapdúc metszetein. A szabadságharc tábornokai közül még kettőnek a portréja volt itt látható. *Patay Mihály* fametszete (Damjanich János) és *Józsa János* rézkarca (Nagy Sándor József) idézte fel alakjukat. De említhetünk példát a határon túli magyar alkotók munkái közül is. *Csutak Levente* ex librise az ágyúöntő Gábor Áron alakjának állít emléket.

Visszatérve a Kossuth ábrázolásokhoz, ő érdekes módon a kortársaihoz viszonyítva ritkábban jelenik meg a kisgrafikákon. Ennek lehetett az oka egyrészt, hogy talán radikalizmusa, politikai nézetei nem minden korban váltottak ki egyértelmű lelkesedést, és alakjának felidézése nem mindig volt időszerű. Másrészt a kortársak közül többnek a személyéhez volt könnyebb kiegészítő motívumokat társítani. Például *Széchenyi Istvánt* kiragadva, ő többször jelenik meg a Lánchíd, a Tudományos Akadémia épületével, vasúti és hajózási motívumok társaságában. Így Petőfihez is gyakrabban kapcsolható egy versidézet vagy illusztráció. Szép sorozatot rendelt meg különböző művészekről a körünkben sajnos már régen eltávozott Tóthpál István, akinek a nevére többek között Bálint Ferenc, László Anna, Petry Béla, Várkonyi Károly, Vecserka Zsolt és Vén Zoltán készített Petőfi arcképével egy-egy exlibrist. Kossuth portréjával kapcsolatos hasonló megrendelés sajnos nem született.

Elértünk a kompozíciós lehetőségek felvázolásához.

A karakteres fejforma esetében (lásd Petőfi arcképét *M. Kiss József* linómetszetén) nem szükséges azt kiegészítő motívummal ellátni. Jubileumi vagy más ünnepi alkalomhoz (például Kossuth ceglédi beszéde) ajánlott jól azonosítható helyi motívum felhasználása. Ebben az esetben a portré mellett fél- és egészalakos ábrázolásokkal is találkozhatunk. *Várkonyi Károly* 1973-ban a Kossuth Művelődési Központ számára készített fametszetén kiegészítő motívum a ceglédi Nagytemplom. A szónok elsőpró lendületű beszédét azon spirális vonalak érzékeltetik, amelyek a fej felé vezetik a tekintetet. További kompozíciós lehetőséget rejtenek a tipografált szó-vegrészek, illetve monogramok képbe helyezései is. Bizonyos jelképek szintén fontos szerephez juthatnak. *Józsa János* kisgrafikáján az egymást keresztező toll, kard és papíros itt Kossuth publicisztikai tevékenységét jelentik.

Végezetül meg kell említeni azokat a kisgrafikai alkotókat, akik speciális műfajban, a bélyegtervezés területén tevékenykednek. A hagyományos Kossuth portrék jelentek meg a *Nagy Zoltán* tervezte háromcímletű bélyegsorozaton, amelyet születésének 150. évfordulójára jelentetett meg a Magyar Posta. *Füle Mihálynak* a fekvő téglalap formájú bélyeggrafikája szintén Kossuth ceglédi toborzóbeszédét eleveníti fel. Bicentenáriumi év lévén valószínűleg nem az utolsó a sorban a *Dudás László* által tervezett ezévi bélyeg, amelyen a már jól ismert arc mellett olyan korabeli motívumok szerepelnek, mint az akkori nyomdagép, a Pesti Hírlap akkori fejléce és a Kossuth címer.

Ürmös Péter

KOSSUTH ÁBRÁZOLÁSOK

Fery Antal, X2

Kékesi László, X2

Fery Antal, X2

Fery Antal, X2

Várkonyi Károly, X3

Tavaszy Noémi, X3

Fery Antal, X2

Fery Antal, X2

Kósa Bálint, X3

KOSSUTH LAJOS ÉS KORTÁRSAI MAGYAR EX LIBRISEK TÜKRÉBEN

Amint több szakértő megfogalmazta és említette már, az ex libris intim műfaja a kisgrafikának. Főként az újabb időkben a 20. század elejétől napjainkig, – amikor már nem csupán monogrammal, névvel vagy címerekkel jelezték a könyvtulajdont, az ex librisek megrendelői igyekeztek olyan ábrákat és rajzokat készíttetni a grafikusokkal, amelyek utalnak saját személyiségükre, foglalkozásukra, elveikre, példaképeikre, kedvelt helyeikre vagy tárgyaikra, stb., s mindezt lehetőleg minél művészebb színvonalon megjelenítve. Ha nem volt konkrét elképzelésük az ábrázolás módjáról, akkor csak a témát közölték a művésszel, aki a saját művészi kompozícióját hozta létre a maga intuíciónak, stílusának megfelelően; tehát az ex libris műfaj nem csupán a megrendelő, hanem a megvalósító művész részéről is meg lehetőségen intim, de legalábbis szubjektív maradt. Többek között ennek is köszönhető a műfaj a 19-20. század fordulóján egyre növekvő népszerűségét, majd felvirágzását.

Igen jelentős motívuma az ex librisnek a portré, az arckép. Sok gyűjtő rendel meg, gyakran kerek évfordulók, jubileumok vagy ünnepek alkalmával kedvenc írója, művésze, zeneszerzője, politikusa, sportolója, stb. portréját. S mivel az ex libris nem tartozott az úgynevezett "menő" műfajok közé, a hivatalos közvélemény nem tulajdonított neki nagy jelentőséget, mondhatjuk úgy is, hogy "nem volt szem előtt". Így a téma tulajdonképpen csak a megrendelőtől és a művéstől függött. Ha ők ketten megegyeztek valakinek a megjelenítésében, más nemigen szólhatott bele. Ennek pedig politikai vonzata is volt, sőt van ma is. Különösen olyan időkben, amikor a cenzúra erősen beleszólt a művészetekbe, illetve a politikai (és művészeti) diktatúra tiltott bizonyos irányzatokat és témákat, a kisgrafika és főként az ex libris volt az a műfaj, ahol a szabadságvágy többé-kevésbé kiélhette magát, éppen a fent említett intimitása folytán. Természetesen, ha ilyen művek készültek, a felek ezt nem verték nagyobbra, s a grafikák csak a gyűjtők és a barátok között terjedtek, sőt, borítékba zárva, postán a világ bármely részébe eljutottak. Ebben rejlik egyik fő magyarázata annak, hogy a kommunista diktatúra idején, az 1960-as évek legelejétől a rendszerváltozásig soha nem tapasztalt mértékben virágzott fel az ex libris művészete Magyarországon, hasonlóan az akkori "szocialista tábor" országaihoz. A *Kisgrafika Barátok Köre* 1959-es megalakulása ennek bizonyos értelemben fórumot is teremtett (ha formálisan ellenőrzött volt is) és nem véletlen, hogy sok grafikusművész közreműködésével annak tagsága országos szinten talán a félezeret is meghaladta. Az exlibris-gyűjtés ekkortól már nem polgári allűr vagy üres nosztalgia a régi polgári világ iránt (amint sokan próbálták vagy próbálják ma is jellemezni), hanem nagyon is "haladó és pozitív", lelki és esztétikai szükséglet kielégítője. Ettől kezdve lehetett az ex libriseken lemérni és nyomon követni,

(Dózsa, Thököly, Rákóczi stb.), de különösen a magyar reformkort és az 1848-49-es szabadságharcot idéző témájú ex librisek száma. Kossuth neve ismét a szabadság és az ellenzéki szimbólumává vált.

Kossuth Lajos születésének kétszázadik évfordulójáról megemlékezve, érdekes belepillantanunk, hogyan jelentkezik és jelenik meg e műfajban történelmünknek egyik legnépszerűbb alakjaként, korának, a reformkornak többi halandó szellemű képviselőjével, szabadsághőseivel együtt. Mivel ezt az exlibris-művészet tükrében igyekszünk nyomon követni, kuriózumként bemutatjuk azt az ex librist, amely Kossuth Lajos könyvtára számára készült 1894-ben, a nagy politikus halála évében.

Köszönjük Horváth Hilda művészettörténésznek, a Kisgrafika Barátok Köre tagjának, hogy rendelkezésünkre bocsátotta az Iparművészeti Múzeum hatalmas exlibris-gyűjteményéből. Hogy maga Kossuth látta-e még, s hogy milyen alkalmából és ki készíthette, az a további kutatások feladata. A szerzőről csupán az ábra alatti R.A. monogram árulkodik.

Figyelembe kell vennünk, hogy az ex librist készítő grafikusaink között nem mindegyikük alkotóművészetében található meg az arckép, a porté-rajzolás.

Legtöbbjük kiváló, élethű portrét tud készíteni, de sokan közülük nagyon ritkán, legfeljebb a megrendelő határozott kívánságára vállalkoznak, avagy ex librisen egyáltalán nem rajzolnak ilyet. Néhányan viszont egyszerű arcképrajzolókat, sőt szívesen készítenek akár egész portré-sorozatokat. Legismertebb kétségtelenül az immár klasszikus *Fery Antal*, de gyakran metszett remek portékat Drahos István, Kertes-Kollmann Jenő, László Anna, Nagy Zoltán, Perey Zoltán, Petry Béla, Tempin-szky István, Várkonyi Károly, Vén Zoltán stb. és sokan az erdélyi magyar mesterek közül, élükön Gy. Szabó Bélával egészen a mai fiatalokig. Külön cikk vagy tanulmány tárgya lehetne, hogy melyik művész milyen felfogásban és stílusban rajzolta meg például egy-egy híres személyiségünket (vagyis ugyanazt a személyt), de ugyanúgy az is, hogy milyen festmények, korabeli rajzok vagy fotográfiák alapján. Például Kossuthot, Arany Jánost, Petőfit vagy Liszt Ferencet ugyanaz a művész néha 10-15 különféle ex librisen is megjelenítette, mint ahogyan Fery Antal ábrázolta a fiatal, a katona-forradalmár, az érett politikus és az idős Kossuthot is, olykor hiteles arcképek alapján, olykor idealizáltan.

Korántsem teljességre törekedve és főként a Palásthy Lajos és a saját gyűjteményemből válogatva, csupán a reformkor és a 48-as szabadságharc emlékeit idéző lapokat vizsgálva, érdekes következtetéseket vonhatunk le. A gyűjtőktől legszívesebben rendelt és megvalósult ex libriseken leggyakrabban Petőfi Sándor és életműve jelenik meg. Őt követik második helyen a Kossuth ábrázolások, majd a tizenhárom aradi vértanú és a szabadságharc más hőseinek portréi (pl. Gábor Áron, Bem József, Lenkey János, Görgey Arthur, stb.), majd Széchenyi István, aztán a kor legnagyobb

KOSSUTH KORTÁRSAI

Marcali Kiss József, X3

Vecserka Zsolt, X2

Csutak Levente, X2

Fery Antal, X2

Bagarus Zoltán, C3

Fery Antal, X2

Vén Zoltán, C2

Petry Béla, klisé

László Anna, C3

KOSSUTH KORTÁRSAI

Fery Antal, X2

Torró Vilmos, X3

Fery Antal, X2

Fery Antal, X2

Vertel József, C2

Fery Antal, X2

Patay Mihály, X2

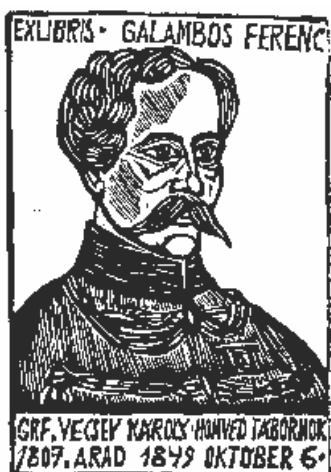

Fery Antal, X2

Csutak Levente, P1

KOSSUTH KORTÁRSAI

Perei Zoltán, X2

Tempinszky István, C1

Perei Zoltán, X2

Kékesi László, X3

Torró Vilmos, X3

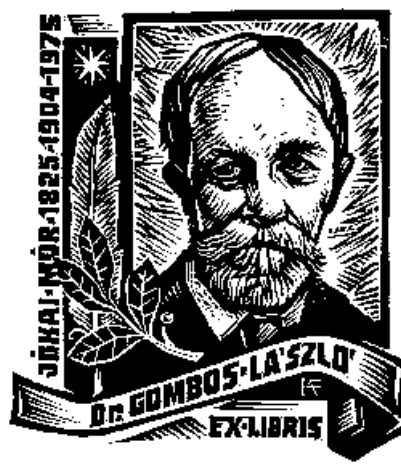
Fery Antal, X2

Fery Antal, X2

Petry Béla, klisé

Fery Antal, X2

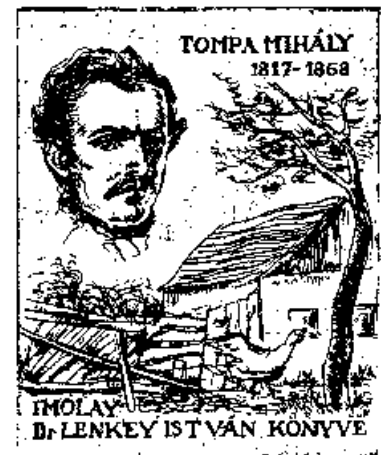
KOSSUTH KORTÁRSAI

Várkonyi Károly, X3

Fery Antal, X2

László Anna, C3

Fery Antal, X2

Petry Béla, klisé

Fery Antal, X2

Bánsági András, X3

Fery Antal, X2

Fery Antal, X2

nagyobb gyakorisággal a többi kortárs személyiségek, leginkább az írók-költők, de művészek, zenészek, tudósok és politikusok is, akiket szívesen idéz és tekint példaképének a jelenkor, pl. Arany János, Jókai Mór, Madách Imre, Tompa Mihály, Fáy András, Semmelweis Ignác, és még soká lehetne sorolni a jeles neveket és életműveket.

Mindezek teljességre törekvő feltárása és feldolgozása csupán a magyar kisgrafikában és exlibris-művészetben, vagy akár csak egy-egy korszak vonatkozásában is

hatalmas feladat lenne az ezzel foglalkozó művészet-történészek számára. Ugyanígy vizsgálható lenne például a régi korok nagy alakjainak és személyiségeinek megjelenése, vagy a 20. század arculatát kialakító magyar és külföldi nagyságok arcmásait és életműveiket idéző kisgrafikai alkotások sokasága. Hasznos lenne ezek összeállítása, s talán tartozunk is vele közművelődésünknek.

Király Zoltán

FERY ANTAL EX LIBRISEI ZEBEGÉNYBEN

Ötödik éve rendezik meg a *Dunakanyar Művészeti Hetek* programsorozatát, amelynek gerincét a komolyzenei koncertek, képzőművészeti kiállítások, színházi előadások, irodalmi műsorok és hagyományörző néptánc-csoportok bemutatói alkotják. Az idén ennek keretében került megnyitásra július 12-én Zebegényben a Fery Antal grafikuművész életművéből válogatott ex libris kiállítás.

A Galéria Cukrászda és az Art Souvenir Galéria helyiségeiben, tehát egymáshoz közeli két helyen tekinthették meg a látogatók, közöttük a budapesti KBK tagjainak népes csoportja, a keretezett tablókban, tematikus csoportosításban elhelyezett ex libriseket. Házigazdaként a Zebegényben élő *Kórusz József* üdvözölte a megjelenteket, közöttük *Bánkiné Fery Veronikát*, a művész lányát és *Kass János* grafikuművészt, majd *Köpöcz Rózsa* művészettörténész mondta el megnyitóját, amelyet az alábbiakban olvashatunk:

INTIM MŰFAJ MESTERE

Fery Antal kiállításának megnyitóján először *Kórusz József* nevét kell megemlítenem, hiszen az ő ötlete volt, ő szorgalmazta, hogy hozzuk el Zebegénybe, mutassuk be az itteni közönségnek Fery Antal ex libriseit. Egy ma már lassan elfeledett műfaj képviselője volt Fery Antal, hiszen az ex librisek, a könyveket megjelölő kis lapocskák szorosan a könyvgyűjtéshez, a könyvek szeretetéhez kapcsolódnak, s ma sajnos egyre kevesebb az igazi könyvgyűjtő. Az ex libris annak a vasláncnak az utóda, mellyel hajdan a drága kódexek tulajdonosai féltett kincsüket a könyvtartó állványhoz csatolták, finom rajzolatú, kis lapocskákká átlényegülve, ugyanúgy a könyvhöz való ragaszkodást jelképezik. A műfaj a könyvnyomtatással, a sokszorosító grafika születésével egyidős. Először fametszet, majd rézmetszet, rézkarc, litográfia, linómetszés technikájával készültek a lapok. Művelői között a legnagyobb mesterek is ott voltak, így Dürer, Cranach, Holbein, Picasso, vagy Matisse. Különös szenvedély kell ahhoz, hogy az alkotó ember pár négyzetcentiméteres felületbe tömörítse mondanivalóját, tudva azt, hogy csak nagyon ritkán kerülhet a néző szeme elé műve, mondjuk akkor, amikor a könyvtulajdonos leveszi a polcra a kedves könyvét és felütvé először az ex librist pillantja meg. A XX. század eleje óta funkciójától elválva, önálló műalkotás-ként, megszámozva, aláírva kezdték el terjeszteni és gyűjteni az ex libriseket. Világszerte gyűjtőkörök alakultak ki, Magyarországon is sok megrendelést kaptak a grafikusok.

Fery Antal pályájának indulása egybeesett a magyarországi grafikai élet általános föllendülésével. 1939-től kezdett Varga Nándor Lajos irányítása mellett fametszéssel foglalkozni, ex libriseket készíteni. 1994-es haláláig több, mint kétezer lapot nyomtatott. Ezt a hatalmas, szerteágazó életművet szülővárosa, Szerencs múzeuma fogadta be és gondozza ma is. Több gyűjtőhöz került jelentős kollekció Fery Antal műveiből.

Fery Antal fametszete, X2

Most *dr. Arató Antal* a székesfehérvári Megyei Könyvtár igazgatója bocsátotta rendelkezésünkre gyűjteményét. Ő dolgozta fel és csoportosította tematikus rendszerben a kis lapokat. Közöttük a legjelentősebb csoportot a magyar írók, költők, zeneszerzők, festőművészek portréit feldolgozó fametszetek adják. De vésője alá kerültek a magyar műemlékek, híres könyvtárak, arborétumok, növények, állatok képei is.

Különös dolog így látni a néhol csak néhány négyzetcentiméteres grafikákat, mert intim műfaj ez, magányos szemlélődést, műélvezetet kínál. Egy ilyen áttekinthető kiállítás pedig arra ad alkalmat, hogy egymás mellett, egyszerre lássuk az ex librisek ritkán feltárulkozó világát. Az ex libris Arató Antal szerint a képzőművészetek epigrammája, a kis felületben a művésznek aforizma-szerűen kell összesűrítenie mondanivalóját.

Fery Antal e műfaj mesterévé vált. Érződik lapjain a formakeresés öröme, a megtalált tömör megoldások

hatvanas, hetvenes évek levegőjét érezzük meg, ennek a világnak egy szabad szelete volt ez a műfaj, mivel intimitásánál fogva talán nem ért el hozzá a cenzorok figyelme. Az alkotók, köztük Fery Antal is saját gyönyörűségekre, szabadon önthették formába gondolataikat. E szabadság öröme is átsugárzik a lapokon.

Köszönjük Arató Antalnak, és nem utolsósorban Kórusz Józsefnek, hogy megismerhettük e kissé elfeledett műfaj jeles képviselőjét, Fery Antalt.

Köpöczi Rózsa

PAP PIROSKA CSONGRÁDI KIÁLLÍTÁSA

Augusztusban nyílt meg Csongrádon a város szülöttének, de a Szegeden élő és alkotó festő-, és grafikusművész Pap Piroskának a reprezentatív kiállítása, amelyen ötven olajfestményét és harminckét akvarelljét láthatta a közönség. A megnyitóra a KBK szegedi csoportjának tagjai is szép számmal megjelentek, amelynek a művésznő is régi, aktív résztvevője. A rangos, nagy létszámú közönség előtt a szegedi *Dr. Apró Ferenc* helytörténész és művészeti író méltatta a kiállított alkotásokat és alkotójukat. Ebből idézünk az alábbiakban részleteket.

BENTRŐL SUGÁRZÓ ÖRÖM

Pap Piroška csongrádi eredés, itt született az áldást-hozó és romboló Tisza partján, itt töltekezett föl a gyermekkor sohasem halványuló élményeivel. Itt kapta művelődési igényének és művelődésének az alapjait, és elmondhatja József Attilával, hogy *anyám szájából édes volt az étel, apám szájából szép volt az igaz*. Innen indult az Élet rengetegébe, és most, ezen az ünnepi hangulatot árasztó, békességet sugárzó délutánon királyi gazdagon visszaérkezett. Rózsák és tövisek szegélyezték az utat, melyet megtett hazulról hazáig, a szelíden szivárványzó csongrádi tájig, ahol a parti fűzek hajában fénylőbb a zöld, mint máshol, az öreg Tisza lágyabban mormol mint másutt...

Szoborra nőtt tanárai voltak: az élet békés idilljét dúdoló Szőnyi, a rajz pontosságát követelő Barcsay, és az akvarell nagymestere, Elekfy Jenő. Pap Piroška művész-szeme mást és többet látott meg, mint mi, hétköznapi emberek, ezért hát alkotni akart, vásznakra menteni látomásait, melyek öbenne fogantak meg, és ő dajkálta őket világra.

Rostáné Pap Piroška életútján sajátos kettősség húzódik végig. A családjában szeretve vállalt kötelességei, és az alkotás önként vállalt édes terhe. Az egyik is ki tudja tölteni az eliramló éveket, de mindkettőnek eleget tenni, erőn fölüli vállalás. Neki sikerült...

Amikor a konokul ballagó időben bő két évtizeddel később, 1989-ben a szegedi tudományegyetem aulájában megrendezte rangos kiállítását, a kritika lábhoz tette a fegyvert, és kivételes ritkasággal hajtotta meg előtte az elismerés zászlaját, mondván, hogy *numen adest*, Pap Piroskát az elsők közé emelték szívéből sarjadt alkotásai. 1993 novemberében pedig a szegedi Móra Ferenc Múzeum engedte át képtárát a művész nagy kiállítása számára...

Pap Piroška képein a legfontosabb az alkotás bentről sugárzó öröme, és továbbítása a néha oly távol lévő emberi szívekhez.

Ő a színek nagy varázslója, játékos egymásnak feszítője meg fegyelmező összebékítője, és csillogjon bár az ezerszínű kolorit akármilyen dús pompával, művein mégis egyik meghatározó elem az alkotás egysége ha tetszik, a tónusegység.

Az akvarell-festés is végigkísérte az életét. Vajon ki tudta-e vonni magát a főiskolán bárki is Elekfy tanár úr hatása alól? Ha pedig küszködött az idővel, mi máshoz fordulhatott volna, mint a könnyű kézzel, gyorsan elkészíthető vízfestéshez? Élvezte frissességüket, hogy lám,

Pap Piroška: Ártér (tusrajz)

egy szál törekeny ecsettel is bilincsbe lehet verni az illanó látványt.... Tagja a Magyar Vízfestők Társaságának, áttetsző akvarelljei nem csak idehaza, de a gránicon túli kiállítóhelyeken is megbecsülést szereznek a nevének.

Az igazi alkotó előbb-utóbb eljut odáig, hogy a kép készítése, a képfelület alakítása során újabb területet hódít meg. Magát a faktúrát. És ekkor az olajkép faktúrája előlép a szín, a forma, a szerkesztés és megannyi képösszetevő mellé újabb képelemnek, azzal, hogy elkészítése Pap Piroskának művészi izgalmat jelent, nekünk nézőknek pedig esztétikai élményt nyújt. Jó példa erre ezen a vidéken a honi piktúra állócsillaga, Koszta József, és a művész új honában a néhai szegedi mester, Dinnyés Ferenc, igaz, ők a faktúra hatásával az expresszív végletekig éltek. És most, amikor majd lassú léptekkel, meg-megállva körbejárnak Pap Piroška csillámvető álmai előtt, mindannyian érezni fogják a Szép felénk sugárzó üzenetét, mely megnyugodni nem tudó világunkban békét és szeretetet áraszt.

Apró Ferenc

RÉTI ANDRÁS TÁRLATA TATÁN

Réti András
linómetszetei, X3

Előző, 2002/2 számunkban Lenkey István mutatta be a tatai Vaszary János Általános Iskola művésztanára, *Réti András* grafikus alkotói világát, aki sokszorosító grafikai technikákkal készült linómetszetek, rézkarok, ex librisek és elektrografikák készítésével vált ismertté mind művészi, mind gyűjtői körökben. Sajnos legutóbbi kiállításáról nem kaptunk előzetes értesítést,

de utólag eljutott hozzánk a kiállítás leporelló-szerűen készült szép kis katalógusa, amely legújabb kisgrafikáiból és ex libriseiből mutat be néhányat. Az eredeti stílusú és sajátosan egyéni látásmódról tanúszkodó ex libriseiből ezúttal mi is bemutatunk néhányat.

Szerk.

S Z E M L E

Vén Zoltán rézmetszete, C2, C5

A L'EX LIBRIS ITALIANO 8. évfolyamának első száma kitüntető figyelmet szentel a magyar kisgrafikának. A címlapon *Vén Zoltán* egyik rézmetszetét közli, mely M. de Filippis részére készült. A 14. oldalon kezdődik *Enzo Pellai* tanulmánya a magyar ex librisről. Alapos előkészület után írta meg rokonszenvező cikkét az olasz szerző. Áttanulmányozva a Magyar Nemzeti Galéria történelmi áttekintést

nyújtó kiállítási katalógusait, a kezdeti idők grafikusainak említését *Aiglou*-nal kezdi és *Zichy Mihállyal* végzi. Szót ejt a nagybányai iskoláról, a gödöllői művésztelepről, az aktivisták és a MA köréről.

A XX. század művészei közül *Vadász Endre* jelentőségének egy teljes bekezdést szentel. Ezután következnek az ex libris fénykorát jelentő grafikusaink: *Menyhárt*, *Haranghy*, *Horváth Endre*, *Bordás*, *Buday*, *Kaveczy*, *Varga N.L.* Jelentős eseményként értékeli a KBK megalakulását, név szerint méltatva a körhöz csatlakozott művészek tevékenységét *Diskay Lenkétől* *Várkonyi Károlyig*. A szerző alapos kutatómunkájára jellemző, hogy egy lábjegyzetében a napjainkban is tevékeny magyar alkotók úgyszólván hiánytalan névsorát adja, több alkotásuk bemutatásával.

A képekkel együtt 11 oldal terjedelmű tanulmány utolsó négy oldalát a szerző kizárólag *Vén Zoltán* munkásságának szenteli, akit ő a "legkomplettebb" művésznek nevez. Kiemeli nagy technikai tudását, retorika-mentes ironiáját, a képmutatás elleni kiállását. Megemlíti személyes találkozásukat és végigtekinti életpályáját. A szöveget *Vén Zoltán* 13 rézmetszetének reprodukciója kíséri, melyek jelentését, történelmi vonatkozásait a szerző kommentálja is. Befejezésül *Pellai* úr egykori felejthetetlen olvasmányát, a *Pál utcai fiúkat* idézi fel. Ebben ugyanis a szereplők jelleme ugyanolyan pontos megfogalmazást kapott, mint magyar barátja grafikáinak lapjain.

A MITTEILUNGEN DER DEG 2002/2. számának előszavában *Klaus Thoms* köszönti az olvasókat abból az alkalomból, hogy tíz éve szerkeszti a német kisgrafika-gyűjtők lapját. A jubileumhoz mi is gratulálunk, mert német barátaink szakfolyóirata évről-évre tartalmasabb lett. A német egyesület, a DEG, évente a Zur Westen-éremmel tünteti ki az ex libris-életben kimagasló teljesítményt elért személyeket. Az idén *dr. Elke Schutt-Kehm* érdemelte ki az elismerést. A hölgy a mainzi Gutenberg Múzeum tekintélyes kisgrafikai

gyűjteményének gondozója, számos ilyen tárgyú publikáció szerzője.

Arról is hírt ad a lap, hogy egyesületük kiadásában megjelent Henry Tauber: Az exlibris-művészet kincsei híres művészek könyvjegyei című könyve. A 128 oldalas, 56 képpel illusztrált kiadvány ára 17 Euro. A személyi hírek között az 1915-ben született *Jan Rhebergen* elhunytáról értesültünk.

Az EX-LIBRIS c. katalán szaklap 26. számában az olasz *Italo Zetti* (1913-1978) négy ismeretlen ex librisét mutatja be, rövid elemzés kíséretében. A lapok műzsákat ábrázolnak.

A svájci gyűjtőklub SELC EXPRESS c. folyóiratának júniusban megjelent 48. száma arról emlékezik meg, hogy az idén májusban volt *Ruth Irlet* halálának tíz éves évfordulója. Az adatokat közlő *Anneliese Swez* elmondja, hogy a neves svájci gyűjtőt a rokonszenv szálai fűzték Magyarországhoz, sőt még nyelvünkkel is megismerkedett. Ugyanis lelkész édesapja szervezte azt a vöröskeresztes segélyakciót, melynek révén több ezer magyar gyermek pihenhetett ki Svájcban az első világháború viszontagságait. Őt ezért a debreceni egyetem díszdoktorává választotta. A cikk 3 illusztrációja között *Nechánszky József* rézkarca is szerepel.

*Nechánszky József
rézkarca, C3*

AL'EX LIBRIS FRANCAIS 223. száma tíz sorban úgy ismereti ez évi első számunk tartalmát, hogy szinte szó szerint átveszi lapunk francia nyelvű résümé-jét. A szerkesztő figyelmességét mutatja, hogy ezen felül olyan írást is megemlít, melyet mi szerénységből vagy helykímélés érdekében nem szerepeltettük a tartalmi kivonatban.

A dániai NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 2002/2 számának könyvszemléjében szó esik a francia játékkártya-múzeum kiállítási katalógusáról, melyet múlt évi negyedik számunkban mi is ismertettünk. Cikkük egyetlen illusztrációja *Vén Zoltán* rézmetszete, mely a fogfájós Mona Lisát kártya formájú könyvjegyen ábrázolja. Megjegyezzük, hogy ugyanez a kép szerepel a KISGRAFIKA említett számának 11. oldalán is, így azt az olvasó magának könnyen fellapozhatja.

"Mítosz az ex librisen" címmel terjedelmes cikket közöl a hollandok lapja, az EXLIBRISWERELD 2002/2. számában *Jos van Waterschoot*. Az írás 14 illusztrációján a hitregék világának számos alakja szerepel, mint pl. Léda hattyúja, a pénz-esőben fekvő Danaé, vagy a szirének énekét árbochoz kötve hallgató Odüsszeusz. A magyar művészetet *Vén Zoltán* C3-nak jelzett lapja képviseli. Ezen Daedalus és a hírhedt Minotaurusz tanulmányozza önfelédten a labirintus tervrajzát. A lapból értesültünk a közkedvelt exlibris-antikvárium tulajdonosának *Pim Zwiers*-nek elhunytáról. Mindössze 54 évet élt.

A Ljubljánában megjelenő OBVESTILA a 152. számában arról ad hírt, hogy a szlovéniai exlibris-egyesület az idén ünnepeli meg alapításának 35. évfordulóját. A szervezet, mely 1970-től tagja a FISAE-nek, napjainkig 878 rendezvényt bonyolított le. Ezek között 223 kiállítás és 253 előadás szerepel. Kiadványaik száma: 25.

Jubiláló testvér-egyesületünknek szeretettel gratulálunk!

A szépirodalom barátai részére készült LYUKAS-ÓRA című havi folyóirat tartalmának változatossá tételeként rendszeresen közli kortárs-képzőművészek alkotásait.

A 2002. évi áprilisi szám címlapján elnökünk, *König Róbert* grafikusművész egyik rajza szerepel, melyet a további oldalakon még 7 grafika követ.

H Í R E K

Nem mindennapi körülmények között láthattuk *Ürmös Péter* grafikáinak kiállítását Budapesten, május hónap végén, június első napjaiban. A Batthyány térnél horgonyzó Papírhajó, a Művészetek Bérkája adott helyet a művész szabadgrafikai lapjainak, illusztrációinak és kisgrafikáinak, *Apostol Ágnes* keramikusként alkotásainak társaságában. A Duna hullámain ringatózó, hangulatos hajótérben jól érvényesültek a kiállított tárgyak és grafikák. Újra örömmel üdvözlöttük itt grafikusművész-tagtársunk szellemes ló-sorozatának lapjait.

Budapest X. kerületében évről-évre megrendezik a Kőbányai Szent László Napokat. A számos kulturális rendezvényt tartalmazó ünnepségsorozat júniusban a Pataky Művelődési Házban nyílt képzőművészeti kiállítással kezdődött. Ezen a kerület művészeinek nagyszabású seregszemléjét láttuk. Az itt élő sok jónévű festő és szobrász társaságában a kisgrafikát *Kőhegyi Gyula* grafikusművész képviselte, négy tablón kiállított 13 alkotásával, köztük néhány újabb ex librisével.

A következő hírünk is *Kőhegyi Gyuláról* szól, aki nagy sikerrel vett részt a 2001-ben a lengyelországi Katowice városban megrendezett harmadik nemzetközi fa-és linometszet kiállításon. Értesülésünk szerint a szakrális témákra kiírt exlibris-pályázaton hét magyar művész szerepelt: a hazánkat képviselő 3 fő mellett további három Románia és egy fő Szlovákia színeiben.

A kiállítást rendező Főgyűházmegyei Múzeum igazgatója meleg hangú levélben értesítette *Kőhegyi Gyulát*, hogy alkotásaival elnyerte a múzeum díját, az azzal járó diplomával és a pályázat nevét viselő Pawel Steller-éremmel együtt. A díjnyertes alkotók megbecsülését mutatja, hogy a díjkiosztáson résztvevő művészek utazási, elhelyezési és ellátási költségeit a rendezőség viselte. *Kőhegyi Gyulának*, a KBK igen tevékeny művész-tagjának újabb sikeréhez ezúttal is gratulálunk!

Tavaszy Noémi festő-és grafikuskümvész ex libriseinek kamara-kiállítása nyílt meg június 18-ikán a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Krisztinavárosi Fiókkönyvtárában. A tárlatot Dr. Nagy Gábor Tamás, a Budavári Önkormányzat polgármestere nyitotta meg, népes közönség előtt, amelyet három héten át látogathattak az érdeklődők.

A Békés Megyei Általános Építőipari és Vállalkozási Rt. és Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata a Békés megyei művészek támogatására kezdeményezte és alakította ki a Pallasz Áruház emeletén a *Pallasz Galériát*. Itt *Pataj Pál* festőművész művészeti vezetése mellett havonta más-más művész különféle művészeti ágakban mutathatja be alkotásait. A folyamatos kiállítások lehetőséget biztosítanak különösen a fiatal művészek bemutatkozására és a pártolókkal történő rendszeres találkozókra.

Június 7-ikén a Pallasz Galériában *Szabadkai Edit* festőművész kiállítását nyitotta meg *Moskál Tibor* grafikuskümvész, Egyesületünk egyik alapító művész tagja.

A Miskolcon élő és alkotó *Tellinger István* festő- és grafikuskümvész *Szín és vonal* című kiállítása július 18-ikán nyílt meg Budapesten a Pannónia utcai Duna Galériában. Az igen változatos festészeti és grafikai technikák számos változatát alkalmazó művész tárlatát *Tilles Béla* képzőművész nyitotta meg, amelyet három héten át látogathattak az érdeklődők.

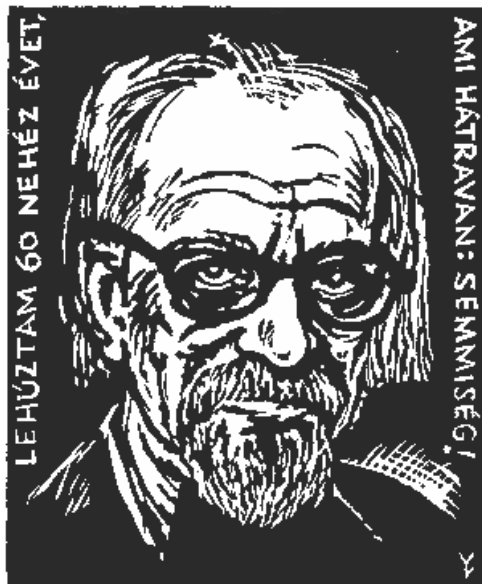

A *Galéria IX*-ben, a Magyar Rézkarcoló Művészek egyesülete Ráday utcai kiállítótermében nyáron is folyamatosan rendezték meg a kortárs művészek kiállításait. Július 17-én a Magyar Képzőművészeti Egyetem diplomázó képgrafikusai mutatkoztak be az érdeklődőknek. A tíz fiatal grafikus izgalmasan mai műveinek tárlatát Péterfy Melinda művészettörténész nyitotta meg.

Ugyanitt nyílt meg augusztus 30-án *Kő Boldizsár* grafikuskümvész *Spontán csomók* című kiállítása, amelyet *Wehner Tibor* művészettörténész ajánlott a népes közönség figyelmébe.

Sajnos ismét szomorú hír érkezett hozzánk: Dr. *Horváth Károly* orvos gyűjtőtársunk Gödön július 21-ikén, 68 éves korában elhunyt. A korábbi években gyakran írt a helyi kiadású, helytörténeti kiadványban, valamint aktív szerzője volt a Gödi Almanachnak is. Emlékét kegyelettel megőrizzük.

Vincze László
linómetszete,
X3

A szegedi Somogyi-Könyvtár első emeletén május 17-ikén, a helyi KBK szervezésében *Dr. Tóth Rózsa* képzőművész alkotásából nyílt kiállítás, amelyet *Dr. Dömötör János*, a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum igazgatója nyitotta meg, méltatva az alkotó munkásságát, párhuzamot vonva e művek és a vásárhelyi iskola által is vállalt, a természet adta élmények reális ábrázolásának törekvéseivel. A nagy számban megjelent vendégeket a helyi grafikabaratok nevében *Szepesváriné Rácz Mária* köszöntötte és *Dr. Zenei József* gratulált a művésznőnek, kiemelve alkotói sokoldalúságát. A kiállításon huszonnégy festmény (olaj, akvarell, és vegyes technika) valamint hatvan kisgrafika (ex librisek, könyv-illusztrációk) voltak láthatók június 26-ig.

Ugyancsak Szegeden, az Alsóvárosi Kultúrházban, a Közéleti Kávéház programsorozatán belül került sor *Az iskolában* című József Attila verseskötet bemutatójára. A *Tóth Rózsa* által illusztrált kötetről *Horváth Dezső* újságíró beszélgetett az alkotóval. A Hódmezővásárhelyen született művésznő Szegeden él, többdiplomás tanár és grafikuskümvész, aki már harminc éve kiállító alkotó, sok-sok hazai és nemzetközi tárlat rendszeres szereplője. Számon tartják az exlibris-gyűjtők, munkái sokféle kiadványban képviselik művészetét. József Attila illusztrációit már több városban sikerrel mutatta be. Tollrajzainak legjava került most kiadásra e kötetben.

A budapesti Ráday Galéria az 1982-ben elhunyt neves festő és grafikuskümvész, *Bordás Ferenc* festményeiből és grafikáiból rendezett nagyszabású kiállítást május 29-ikén. A nagy számban megjelent közönség előtt a művész életpályáját és művészetét *Király Zoltán* író, lapunk főszerkesztője mutatta be, *Geiger Tamás* zenei közreműködésével. Az eseményről másnap az ATV televíziós csatorna is közvetített képes beszámolót. A megnyitóra a galéria a művész alkotásainak színes és fekete-fehér illusztrációival pompás kivitelű, 32 oldalas katalógust jelentetett meg, *Tóth Antal* muzeológus és *Kádár János Miklós* festőművész *Bordás Ferenc*-ről és művészetéről szóló bevezetőjével.

Budapesten, a Nyugati Pályaudvar szomszédságában felépült West End bevásárlóközpontban újabban képzőművészeti kiállításoknak is helyet adnak. A Váci úti oldalon, a Hilton szálló és a Ferdinánd-híd közötti három toronyépület mindegyikének földszintjén tekinthetők meg ezek a tárlatok.

A DunaPart Galéria kihelyezett tárlataként rendezték meg július 29-től augusztus 25-ig itt, a West End Office Center aulájában egyesületünk művésztárgya, *Olexa József* festő- és grafikuskümvész kiállítását. A közel húsz éve rendszeresen kiállító művész sokféle technikával dolgozik, a festésztől a rézkarcon, az egyéb sokszorosító technikákon át az ezüstvesszőig. Ezúttal kiállított nagyobb méretű művei között is található olajfestmény, akvarell, színezett rézkar, tusrajz és lavírozott tus egyaránt. Mindemellett hasznos oktató munkát is végez: 1992 óta vezeti a Rembrandt Grafikai Műhelyt, amely a rézkarc művelését hivatott terjeszteni amatőr fiatalok körében.

Az idén szeptember elején Dániában megrendezett 29. exlibris-kongresszusra és nemzetközi találkozóra egyesületünk, a KBK is készített ajándék-mappát a résztvevők számára "A MAGYAR KBK AJÁNDÉKA A 29. EXLIBRIS-KONGRESSZUS RÉSZTVEVŐINEK" címmel, amely négy nyelven olvasható annak borítóján. Az öt lapból álló, szépen kivitelezett kis mappában szereplő ex libriseket *Imre Lajos*, *König Róbert*, *Nagy László Lázár*, *Ürmös Péter* és *Vincze László* grafikuskümvészeink készítették, Egyesületünk igen szerény anyagi helyzete ellenére, művész-tagjaink áldozatkészsége folytán 300 példányban jelent meg. Ebből 170 példányt juttattunk ki

Frederikshavnba, a találkozóra, amely méltóan képviselte végre nemzetközi fórumon a magyar kisgrafikát. Magyar részről a művészek és exlibris-gyűjtők népes táborát sajnos csupán egy fő, egyesületünk titkára, Palásthy Lajos képviselte, aki valamelyik következő összejevetelünkön színes beszámolót tart elményeiről.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Kőbányai Könyvtárában az ARTOTÉKA szeptember 5-ikén rendezte meg *Kádár Katalin* grafikusművész *Égbelépők* című kiállítását. A több-féle technikai eljárással dolgozó neves grafikus ezúttal is változatos anyaggal lépett a közönség elé, s művészetének újabb állomásaként sejtelmes angyal és felhőábrázolásaival nyerte meg a látogatók tetszését. A tárlatot *Krachtowill Mimi* művészettörténész nyitotta meg,

ÚJ TAGJAINK:

Kovács Tamás 3292 Adács, Bajcsy Zsilinszy út 9.
Rózsa János 4032 Debrecen, Jerikó u. 14.

ÉRTESÍTÉS

Kérjük tagtársainkat, hogy csekken történő tagdíjbefizetésük esetén ne postán, hanem OTP bankfiókban fizessék be a díjukat, ha erre van lehetőség.

K Ö N Y V E S P O L C

Dr. TARDOS MÁRIA EMLÉKEZETE, Mohács, 2002.

(p.28. Tervezte és a szövegeket válogatta Imolay dr. Lenkey István.)

IN MEMORIAM KOVÁCS JÓZSEF. Mohács, 2002.

(p.12. Szerkesztette, tördelte Imolay dr. Lenkey István-Soltra Elemér.)

Júliusban Mohács város Szőlőhegyéről a fenti két kiadvány érkezett szerkesztőnk címére. Lapunk sokoldalú munkatársa, *dr.Lenkey István* gazdagította ezekkel a kisgrafika napjainkban gyéren bővülő irodalmát.

A kettő közül a nagyobb terjedelmű, 28 oldalas keményfedelű füzet a közelmúltban elhunyt *dr. Tardos Máriáról* szóló megemlékezéseket tartalmazza. Az első cikket az elhunyt férje, dr. Lenkey írta. Ebből megtudja az olvasó, hogy a gyűjtők körében köztiszteletnek örvendő Mária asszony 1938-ban született Mohácson és ugyanitt végezte az elemi és középiskolát is. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen 1963-ban megszerzett diplomájával több helyen körzeti orvosként dolgozott, egy ideig a debreceni gyógyszergyár tudományos munkatársa is volt. Első tanítójától kapott szellemi utaralóját, a családi körben szerzett németnyelv tudását sokirányú önképzéssel gyarapította. Bejárta Európa számos országát. Orvosi hivatásának gyakorlása során nemcsak a kollégák tiszteletét érdemelte ki, hanem igaz szívű és tiszta szavú egyéniségével páciensei szeretetét is megnyerte.

Menyhárt József
fametszete, X2

vészethez vonzódott. 1962-től tagja volt a kisgrafika-gyűjtők táborának. Gazdag exlibris-gyűjteménye

mellett a kapcsolódó szakirodalom is megtalálható. Gyűjtői tevékenységét, egyben egész életét az igényesség jellemezte s ezt környezetétől is elvárta. A betegség váratlanul tört rá és a bajt méltósággal viselte. Szenvedéseitől ez év január 20-án váltotta meg a halál. A kiadványban is közölt gyászjelentés szerint ökumenikus istentisztelet keretében helyezték hamvait végső nyugalomra a mohácsi r.k. temetőben. Az azon résztvevő egyházi személyiségek gyászbeszédein kívül a füzetben több orvostárs megemlékezése, búcsúlevele is olvasható. Végül mintegy négy oldalon át a családhoz írt részvétnyilvánító levelek részletei szerepelnek.

A kiadványt a kisgrafika története szempontjából az is érdekessé teszi, hogy abban 15 illusztráció szerepel: a dr. Tardos Mária nevére készült ex librisek. Íme az alkotók névsora, a közlés sorrendjében: Nagy László Lázár, P. Uptitis, László Anna, Takács Dezső, Moskál Tibor, Szatyor Győző, Fery Antal, Szilágyi Imre, Szökőcs Béla, Menyhárt József.

A másik füzet a neves pécsi gyűjtő, *Kovács József* (1915-1996) emlékét idézi. A 12 oldalas, ugyancsak kemény borítójú kiadványban elsőként *dr. Vargha Dezső* ismerteti a "pécsi kisgrafikai élet nagy alakjának" pályafutását. A Nagykanizsán született Kovács egy pécsi nyomdában a könyvkötő-szakmát tanulta ki. Egy ideig papírkereskedő volt, egyben kölcsönkönyvtárt is nyitott. Végül a pécsi Szikra Nyomda 40 fős könyvkötő-műhelyének vezetőjeként ment nyugdíjba. A KBK pécsi csoportjának 1962-ben történt megalakulásakor ő is ott volt az alapítók között. Később Szentesi Flóriánnal sokat fáradozott a kör számára megfelelő helyiség

biztosításában, a kör tevékenységében. A Pécssett rendezett két országos kongresszus és a Moháccsal közösen létrehozott első "Dunamenti" találkozó lebonyolításában műlhatatlan érdemeket szerzett. Hazai és külföldi művészek munkáiból számos kiállítást rendezett, anyagukat Pécs után több baranyai városban is bemutatták. A pécsi gyűjtőkör 1991-ben egyesületté alakult át. Ebben és a további működésben Kovácsnak elévülhetetlen érdemei voltak, amint azt személyes részvétele alapján joggal állapítja meg a cikkírója.

Meleg hangú, a személyes együttműködés élményanyagával gazdagított emlékezés következik ezután. *Soltra Elemér* festőművész, aki Martyn Ferenc halála után a klub művészeti vezetője lett, beszámol a Kovácsal történt együttműködéséről, miközben ragyogó megfogalmazását adja az ex libris lényegének, rendeltetésének, keresve az okát a műfaj iránt a művészek körében napjainkban tapasztalható érdektelenségnek.

Mint gyűjtőről, a füzet szerkesztője, dr. Lenkey István emlékezik meg Kovács Józsefről, őt ebben a

jóvoltából a szerzőhöz került gyűjteménye mintegy tízezer lapból áll, ennek jelentős részét a 20. század második felének hazai alkotásai teszik ki. A 60-as évektől tudatosan készítettett magának ex librist, amellyel közel 3.000 darabos könyvtárának köteteit is ellátta. Száznál több saját könyvjegyet mondhatott magának, ezek alkotói mintegy 7 külfölditől eltekintve a kortárs magyar művészek voltak. Közülük néhányat a füzet illusztrációi között is szerepeltet a szerkesztő. Ezek alkotói: Várkonyi Károly, Kékesi László, Takács Dezső, Szatyor Győző, Nagy Árpád Dániel, Stettner Béla, Andruskó Károly, Ürmös Péter, P. Upitis, Maria Leboroni, Kertes-Kollmann Jenő.

Csak egyetérteni lehet a füzet szerkesztőjével, aki Kovács Józsefet a pécsi csoport meghatározó gyűjtőegénységének nevezi. Vezetésével ugyanis a kisgrafika-gyűjtés Pécssett jó három évtizeden át meghatározó kulturális tényezőként szerepelt. Ennek maradandó dokumentuma lesz a Mohácson tetet öltött két hasznos kiadvány is.

Soós Imre

TELLINGER ISTVÁN 2001. Katalógus.

(Megjelent a Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeumban 2001. április 12-től május 31-ig rendezett gyűjteményes Tellinger kiállítás alkalmából. Miskolc. p. 48.)

Tellinger István miskolci festő- és grafikusművész munkásságának megértéséhez, az abban való elmélyüléshez igen nagy segítséget nyújt ez a reprezentatív, szinte egész eddigi művészetét átfogó és bemutató katalógus. Hogy valójában mit jelent ez a laikusok számára nonfiguratív művészet, erre a kérdésre a kiállítás rendezője, dr. *Dobrik István* ad érthető, világos választ a katalógus előszavában, amely magyarul és angolul is olvasható. Ezt követik a művek illusztrációi, mintegy 24 egész-oldalas (kb. 20-x30 cm méretű) színes és 26 fekete-fehér alkotás facsimiléje. Majd következik a kiállított művek "Képjegyzék" című felsorolása: három teljes oldalon 303 mű leírása, amelyek között sokféle technikai eljárás szerepel a ceruza- és tusrajztól a sokszorosító grafikai technikákon át a vegyes eljárásokig, a pasztelltól a színes tuson keresztül az olajképig. Egy teljes oldalt foglal el a művész eddigi kollektív és egyéni kiállításainak felsorolása 1967-től 2001-ig; majd a róla szóló írások, katalógus-előszók, cikkek és tanulmányok válogatott bibliográfiája következik. A nagyszerű műnyomó papíron, kiváló nyomdatechnikával készült katalógus végén *Duett* címmel két beszélgetés olvasható, ahol a művészt interjúterüen kérdezteti művészeti elveiről és törekvéseiről fia, Tellinger András.

Ezúttal a kötet bevezetőjét közöljük.

Tellinger István linómetszetei, X3

Ikon? I.

Ikon? II.

Ikon? III.

A MAGÁNY MITOSZA ÉS VALÓSÁGA

Tellinger István magányos művész. Magányossága nem az emberi lélek zárkózottságából fakad, nem is környezetének motiváltságából. Sajátos életút az Övé, amelyben a konok kitartással párosuló, teremtményeiből eredő alkotói vállalása egyre jobban a felismert, saját törvényeinek delejébe került.

Tellinger a kezdetben par excellence grafikusként indul és igazán a miskolci grafikai műhely holdudvarához tartozva, kisgrafikáival szerez elsősorban elismertséget magának. A grafikus

már kezdetektől él egy festői indíttatás is. Egy idő után nem csak rajzai keresik a szín kifejező erejét, hanem változó képalakítási szándéka is egyre erőteljesebben vonzza a festészet eszköztárának közelébe.

Grafikáinak az a szürreális világa, amely a mély tudatalattiból is merítve gazdag asszociációs lehetőségeket teremtett, egyszerre a kalligrafikus egyszerűsítés irányába mozdul el. A beszédesség helyett a jelteremtés, a narratív hangnemből a visszafogott szűkszavúság felé.

Soha nem volt túlságosan a természet utánzásának foglya. Már a kezdetektől megfigyelhető művészetében a formatartalmak naturalizmus ellenessége, a deformáció egyenértékének hangsúlyozása. A valósággal való szembenézésekor a két alapvető lehetőség közül nem a látható valósággal kelt versenyre, tehát nem a szépítelen, nemesítő utánzás mellett döntött.

Jelentéseket akart szemléletesen megjeleníteni. Nem utánozni a formákat, hanem önállóan kitalálni. Nem tapasztalati, hanem képzelet alkotta képeket alkotni, szimbólumokat honosítani, képződményeket formálni. Ez a magatartás, kiteljesedő festészetében fokozottan érvényesül. Az emberi kapcsolatokat, a makrokozmosz és mikrokozmosz vonzásában a természet- ember- tárgy- második természet viszonyrendszerét, a végtelen világban a véletlen törvényszerűségeit bogozgató művészi attitűdjét egyre jobban a tapasztalati valóság egyezményes formáinak hatása alól való menekülés, a tárgyi világon való áthatolás, az anyag meghaladásának vágya, a szellem erejének bővössége hatja át.

Az életművét átszövő sajátos szimbólumok is egy

különös metamorfózison esnek át, hogy olyan forma-komplexumokká szerveződjenek, amelyek már tárgyi tartalmat nem tükröznek. Nem jelentenek másodrangú, a tapasztalati világból nyert, ezért annak alárendelt valóságot, hanem környezetünk dolgaival és tárgyaival egyenrangú elsőrendű valósággá lépnek elő.

A fegyelmező racionalitás szorításában születő, ugyanakkor belső érzéseket közvetítő rajzi és festői letétek így válhatnak a művész által létrehozott képződmények öntörvényűségének hírnökeivé. Ezek már nem érzékelésünk tereit másoló térben mozognak, hanem szellemi imaginárius rendekben, ahol csődöt mondanak érzékelési tapasztalataink mércéi. Kitűzött többértelműség, tartalmilag többértékű és formailag többbrétegű, vagyis különböző képzeteket keltenek és kapcsolnak össze az érzékelések visszaadása helyett. Az alkotásokon érezhetően a beleézés ösztöne viaskodik az absztrakció ösztönével. Teremtő küzdelmük, ütközéseik vagy éppen békés összefonódásuk adja Tellinger István művészetének sajátos dinamikáját, magánmítosszá sűrűsödő magányosságát.

Dobrik István

R É S U M É

La Hongrie fête en 2002 le 200ème anniversaire de la naissance de Lajos Kossuth, personnalité de premier plan de la lutte pour l'indépendance hongroise de 1848-49. Dans son article Péter Ürmös fait connaître des ex libris portant le portrait de Kossuth. Zoltán Király écrit sur les petites gravures représentant les contemporains du premier ministre mentionné.

Dans la Courbe du Danube, à Zebegény on a organisé l'exposition commémorative d' Antal Fery. Nous publions le discours inaugural de Rózsa Köpöczi, historien d'art du musée de la localité. Piroska Pap artiste-membre du groupe de Szeged de la KBK a exposé ses toiles et aquarelles dans la ville de Csongrád. A cette occasion nous publions l'article du docteur Ferenc Apró écrivain, historien d'art.

A l'occasion de son exposition organisée à Tata, András Réti a présenté ses ex libris originaux, récemment créés. Nous publions le compte rendu sur l'exposition mentionnée.

Dans la rubrique Bibliophilie István Dobrik écrit sur l'art d'István Tellinger à l'occasion de son exposition de Miskolc, en analysant aussi le catalogue de cet événement. Imre Soós fait connaître deux publications récentes d'István Lenkey, notre collaborateur y ravive le souvenir de deux collectionneurs célèbres décédés: József Kovács et Mária Tardos.

Rubriques ultérieures: Nouvelles, Revue de presse, Bibliophilie.

ERRATUM:

Dans le résumé de notre numéro précédent (2002/2) le premier aliéna fut publié incomplètement. Voici le texte juste:

Peter Kocak (1961) artiste graveur slovaque vit à Presov. La liste de ses créations contient environ 300 ex libris, créés avec virtuosité, en utilisant plusieurs variations de la héliogravure. Dans l'article premier *Imre Soós* fait connaître son carrière artistique en mentionnant aussi les plusieurs prix importants obtenu par le jeune artiste.

A kiadványt támogatta a

**NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA**

